

Talousvaliokunta

Ilmastovuosikertomus 2021

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Ilmastovuosikertomus 2021 (K 18/2021 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ympäristövaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Birgitta Vainio-Mattila, maa- ja metsätalousministeriö
- liikenneneuvos Saara Jääskeläinen, liikenne- ja viestintäministeriö
- ympäristöneuvos Magnus Cederlöf, ympäristöministeriö
- ilmastopanelisti Korhonen Hannele, Suomen ilmastopaneeli
- erikoistutkija Kati Koponen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- kehitysjohtaja Juha Turkki, Climate Leadership Coalition ry
- johtava asiantuntija Kati Ruohomäki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- asiantuntija Tuuli Hietaniemi, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- suojeluasiantuntija Anna Ikonen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tausta

Kyseessä on kolmas ilmastolain mukainen ilmastovuosikertomus. Ilmastolain 14 §:n mukaan valtioneuvosto toimittaa kerran vuodessa ilmastovuosikertomuksen eduskuntaan. Kertomus sisältää tiedot päästökehityksestä sekä keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaan sisältyvien päästövähennystavoitteiden toteutumisesta ja niiden saavuttamisen edellyttämistä lisätoimista.

Valiokunnan lausunto TaVL 37/2021 vp

Vuoden 2021 kertomuksessa on pyritty vastaamaan niihin toiveisiin, joita eduskunta ja myös talousvaliokunta ovat aiempien kertomusten käsittelyn yhteydessä esittäneet. Eduskunta on edellyttänyt, että kertomusta kehitetään strategisempaan ja kokonaisvaltaisempaan suuntaan. Kokonaiskuvan antamiseksi kertomuksessa on otettu taakanjakosektorin lisäksi tarkasteluun mukaan myös päästökehitys päästökauppa- ja maankäyttösektoreilla. Mukaan on edellisen vuoden tavoin otettu myös tiedot politiikkatoimista ja sopeutumisesta. Valmisteluun ovat osallistuneet keskeiset ministeriöt ympäristöministeriön koordinoitavuudella.

Arvioita ja kehittämiskohteita

Talousvaliokunnan lausunnossa viime vuoden ilmastovuosikertomuksesta (TaVL 22/2020 vp — K 18/2020 vp) korostettiin erityisesti ohjauskeinojen optimaalisuuden ja taloudellisten vaikutusten arviointia, kansainvälisen ilmastopolitiikan kokonaisuutta ja hiilikädenjälkeä.

Tämän vuoden vuosikertomukseen on sisällytetty eduskunnan ehdotusten mukaisesti yleiskatsaus taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista sekä tarkastelut kotitalouksien kulutuksen hiilijalanjäljestä ja yritysten positiivisesta hiilikädenjäljestä. Talousvaliokunta katsoo, että kertomus on kehittynyt kokonaisuutena arvioiden oikeaan suuntaan. Ilmastovuosikertomuksesta korostuu se, että päästövähennystoimia tarvitaan kaikilla sektoreilla ja toimialoilla, ja erityisesti taakanjakosektorin vuoden 2030 tavoite on haastava.

Ilmastovuosikertomuksen perusajatuksena on tarjota eduskunnalle ja suurelle yleisölle katsaus ilmastopolitiikan ajankohtaisista asioista. Ilmastovuosikertomus on luonteeltaan kokoava asiakirja ja sen tehtävänä on koota jo olemassa olevaa tietoa havainnolliseen ja helposti hyödynnettävään muotoon. Helppokäyttöisyyden ja toisaalta kattavuuden ja laajan tietosisällön tavoitteiden välillä voi olla myös jännite. Lisäksi jo nykyisellään ilmastovuosikertomuksen laadinta on osoittautunut melko laajaksi ja resursseja vaativaksi prosessiksi.

Talousvaliokunta korostaa, että kertomuksen informaatioarvon ja toimien riittävyyden arvioimiseksi riittävä tietosisältö, indikaattorien käyttö ja konkreettisten lukujen esittäminen kertomuksessa on tärkeää. Talousvaliokunta pitää kertomuksen laadinnassa keskeisenä yhteisten tietosisältöjen ja tilastojen hyödyntämistä sekä yhteistyötä eri tahojen välillä. Nykyiset tilastointi- ja raportointimallit eivät kaikin osin palvele vuosikertomusta eivätkä ilmastopolitiikan seurantaan muutoinkaan. Yhteistä tiedontuottamisen ja raportoinnin periaatteista sopiminen helpottaisi kertomuksen laadintaa ja muuta yhteismitallisen ilmastotiedon tuottamista. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että kertomuksessa olisi perusteltua jatkossa hyödyntää eri toimialojen vähähiilitiekarttoja ja niiden laadintaprosessia.

Vuosikertomuksen on arvioitu nojaavan hyvin päästöjä ja nieluja koskevaan tietoon. Kertomuksen havainnollisuutta voisivat edelleen parantaa konkreettiset indikaattorit, joilla seurattaisiin esimerkiksi sähköautojen määrää, lämmitystaparemonttien määrää, fossiilisen sähkön ja lämmön tuotannon osuuksia, päästöintensiteettiä ja metsäkadon ja maankäytön muutoksen kehitystä. Eriytisesti sähköistyminen ja tarve päästöttömälle sähkölle korostuvat lähivuosina, ja sähköistymistä kuvaava indikaattori antaisi kuvaa ilmastotoimien ja energiamurroksen etenemisestä.

Valiokunnan lausunto TaVL 37/2021 vp

Talousvaliokunta pitää myönteisenä, että kertomuksessa on tarkasteltu ilmastonmuutoksen taloudellisia vaikutuksia, yritysten hiilikädenjälkeä ja ilmastonmuutokseen sopeutumista. Näitä teemoja koskeva tarkastelu on kuitenkin varsin yleisluonteista, ja käytännölliset esimerkit, indikaattorit, luvut, kustannus-hyötysuhde ja skenaariotyyppinen tarkastelu parantaisivat kertomuksen informaatioarvoa ja hyödynnettävyyttä.

Kertomuksesta voisi välittyä nyt esitettyä voimakkaammin ja konkreettisemmin ilmastopolitiikan sekä elinkeino- ja talouspolitiikan yhteenkytkeytyminen. Tältä kannalta olisi tärkeää tarkastella ilmastopolitiikkaa myös investointien ja kilpailukyvyn lähteenä. Keskeistä olisi seurata ilmastomyönteisten investointien kehitystä. Investoinnit ilmastoteknologiaan ja -ratkaisuihin kertovat myös toimintaympäristön houkuttelevuudesta. Vähähiilisten tuotteiden markkinoiden arvioidaan kasvavan seuraavien vuosikymmenten aikana merkittävästi, ja suotuisan toimintaympäristön luominen näiden ratkaisujen valmistamiseen voisi johtaa talouden ja työllisyyden kannalta myönteiseen kehitykseen. Keskustelu Suomen hiilikädenjäljestä tulisi nähdä yhteydessä tähän kokonaisuuteen.

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että kattavuudestaan huolimatta kertomuksessa keskitytään, sinänsä ilmastolain mukaisesti, tarkastelemaan Suomen päästökehitystä. Tämä tarkastelutapa ei kuitenkaan suhteuta Suomen etenemistä muihin EU-maihin tai globaaleihin ilmastotoimiin. Samoin se jättää huomiotta ns. ulkoistetut päästöt: vaikka esimerkiksi suomalaisten kotitalouksien päästöt ovat erityisesti päästökaupasektorilla laskeneet, tämän on arvioitu johtuvan osin siitä, että kulutus painottuu yhä enemmän muualla tuotettujen asioiden kuluttamiseen. Tältä kannalta tarvittaisiin myös kulutusperäisten päästöjen seurannan tavoitteita, toimenpiteitä ja seuranta. Erityisesti kiertotalouden ratkaisulla on keskeinen merkitys — ja samalla kytkentä edellä tarkasteltuun investointien ja kilpailukyvyn näkökulmaan.

Ilmastotoimien vaikuttavuuden ja kokonaisuuden arviointiin vaikuttaa EU:n ilmastopolitiikan toimien rakenteesta johtuva sektorikohtainen tarkastelu. Ilmastovuosikertomukseen onkin eduskunnan toiveiden mukaisesti koottu eri sektorien toimet. Tarkastelu tuo sinänsä havainnollisesti esille etenemisen eri sektorien sisällä, ja mahdollistaa osaltaan sen arvioinnin, mihin suurin toimien tarve kullakin sektorilla kohdistuu. Siilomainen tarkastelu vaikeuttaa kuitenkin toimien optimaalisuuden ja vaikuttavuuden arviointia. Siihen sisältyy myös osaoptimoinnin vaara. Tarkastelu ei sisällä myöskään arvioita hiilivuodon vaikutuksista. Ongelmaa ei nykyisessä rakenteessa voitane kokonaan välttää, mutta talousvaliokunta pitää harkitsemisen arvoisena, voisiko kertomusta edelleen kehittää toimien vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden arviointia helpottamaan suuntaan.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TaVL 37/2021 vp

Helsingissä 20.10.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sanni Grahn-Laasonen kok

varapuheenjohtaja Hanna Kosonen kesk

jäsen Atte Harjanne vihr

jäsen Mari Holopainen vihr

jäsen Hannu Hoskonen kesk

jäsen Eeva Kalli kesk

jäsen Sakari Puisto ps

jäsen Janne Sankelo kok

jäsen Hussein al-Tae sd

jäsen Veikko Vallin ps

jäsen Tuula Väättäinen sd

varajäsen Kai Mykkänen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen